

Mijn eigen stekkie: woonbeleving van mensen met een verstandelijke beperking

Hille Voss
Hennie Boeije
Suzanne van Hees
Tineke Meulenkamp
Marloes Oldenkamp

Het NIVEL onderzoekt de gezondheidszorg. Dat onderzoek kijkt mee met de mensen die zorg krijgen en de mensen die de gezondheidszorg vormgeven en leveren: patiënten, de overheid, zorgverleners en verzekeraars, zorgorganisaties en toezichthouders. Zij bepalen de kwaliteit, betaalbaarheid en toegankelijkheid van de zorg. Nivel-onderzoek heeft maatschappelijke en wetenschappelijke impact. Dat is de dubbele missie van het NIVEL. Wetenschap en praktijk versterken elkaar. Het onderzoeksproces van het NIVEL is ISO 9001 gecertificeerd. Elk NIVEL-onderzoek leidt tot een openbare publicatie. Dat is vastgelegd in de statuten. Tegelijkertijd zoekt het NIVEL voortdurend naar interactie met de mensen die de resultaten van zijn onderzoek kunnen gebruiken. Bij het NIVEL werken circa 150 mensen, van wie ruim 100 onderzoekers.

ISBN 978-94-6122-476-7

<http://www.nivel.nl>

nivel@nivel.nl

Telefoon 030 2 729 700

©2017 NIVEL, postbus 1568, 3500 BN Utrecht

Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd en/of openbaar gemaakt worden door middel van druk, fotokopie, microfilm of op welke andere wijze dan ook zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van het NIVEL te Utrecht. Het gebruik van cijfers en/of tekst als toelichting of ondersteuning in artikelen, boeken en scripties is toegestaan, mits de bron duidelijk wordt vermeld.

Inhoud

Samenvatting	4
Samenvatting in eenvoudige taal	5
1 Inleiding	6
2 Onderzoeksmethode	10
3 Woonsituatie en woonbeleving	11
4 Keuzevrijheid en eigen regie	13
5 Zelfredzaamheid en ondersteuning	15
6 Contacten in de wijk	17
7 Conclusie en discussie	19
Literatuur	21
Bijlage A Verantwoording studiepopulatie	23

Samenvatting

Mensen met een verstandelijke beperking die zelf kiezen waar ze wonen en met wie ze wonen, voelen zich vaker prettig in hun woning.

Kader Er is een grote diversiteit aan woonvormen met een verschillend aanbod van zorg. Woonbeleving heeft een sterke relatie met de kwaliteit van leven van mensen met een verstandelijke beperking en daarom is het belangrijk om te onderzoeken wat zorgt voor een positieve woonbeleving. In de literatuur vinden we aanwijzingen dat keuzevrijheid, zelfredzaamheid en eigen regie, ondersteuning in de woning, contacten en veiligheid in de buurt en het gevoel van eenzaamheid mogelijk meespelen. Tot op heden is er niet systematisch vanuit het perspectief van mensen met een verstandelijke beperking onderzocht hoe zij hun woonsituatie beleven en welke factoren hiermee samenhangen.

Implicaties en aanbevelingen Investeren in keuzevrijheid voor mensen met een verstandelijke beperking omtrent het wonen, of het samen met anderen beslissen, wordt aanbevolen. Het stimuleren van keuzevrijheid bij de kleinere dagelijkse beslissingen is ook belangrijk om de eigen regie in de woning te vergroten. Het vangnet van mensen met een verstandelijke beperking, zoals naasten en burens, verdient aandacht omdat het samenhangt met het prettig wonen in de wijk. Investerings in bredere sociale contacten in de wijk blijven nodig, om het gevoel van veiligheid en het erbij horen te vergroten en eenzaamheid te verminderen.

Resultaten Een ruime meerderheid van de mensen met een verstandelijke beperking is tevreden over het wonen. Ze vinden waar ze wonen en de (meeste) mensen met wie ze wonen fijn. Driekwart van de mensen beslist zelf of samen met anderen waar en met wie ze wonen. Mensen die zelf hebben gekozen, voelen zich vaker prettig in hun woning. Eigen regie wordt ook ervaren over de kleinere, dagelijkse beslissingen die te maken hebben met wonen, zoals bezoek kunnen ontvangen en zelf mensen binnenlaten. Mensen met een verstandelijke beperking wonend op een instellingsterrein, zijn minder vrij in beslissingen over wonen, zoals het houden van een huisdier en het inrichten van de woning.

Bijna alle deelnemers aan het onderzoek zijn tevreden over de ondersteuning ongeacht de woonsituatie. Wanneer het gaat over het voeren van het huishouden, zijn mensen het meest zelfredzaam bij het doen van boodschappen. Het merendeel van de mensen met een lichte of een matige verstandelijke beperking krijgt ondersteuning bij het afhandelen van post, het betalen van rekeningen, koken en schoonmaken. Ook vrijwel alle mensen die in de wijk wonen krijgen ondersteuning bij een aantal huishoudelijke activiteiten. Meer dan de helft van de mensen met een verstandelijke beperking krijgt alleen professionele ondersteuning. Mantelzorg blijkt niet vanzelfsprekend en niet of niet altijd beschikbaar, terwijl de noodzaak van ondersteuning bij deze groep wel naar voren komt. Daarnaast voelen mensen die nooit eenzaam zijn, zich meer tevreden over de woning en de mensen met wie ze wonen.

Methode In dit onderzoek zijn vragenlijsten over de woonsituatie en de samenhang met andere onderwerpen, mondeling afgenomen bij ruim 430 mensen met een lichte en matige verstandelijke beperking. De vragen zijn eenvoudig geformuleerd om zoveel mogelijk aan te sluiten bij de deelnemers.

Samenvatting in eenvoudige taal

Dit onderzoek gaat over wonen.

We hebben gepraat met veel mensen met een verstandelijke beperking.

Aan deze mensen is gevraagd:

- Waar zij wonen
- Met wie zij wonen

Veel mensen vinden hun woning prettig.

Ook vinden ze de mensen met wie ze wonen fijn.

Mensen kunnen thuis doen wat ze willen doen.

Bijna iedereen krijgt hulp in huis.

Bijvoorbeeld met de post of met koken.

Mensen zijn er blij mee dat ze hulp krijgen.

Niet iedereen krijgt thuis hulp van familie.

Veel mensen hebben leuke burens.

Ook voelen ze zich veilig in de buurt.

Mensen vinden het gezellig om een praatje te maken.

Herrie in de buurt is niet fijn.

Sommige mensen hebben thuis niet genoeg te doen.

Bijvoorbeeld omdat er weinig mensen op bezoek komen.

Ze vinden het niet leuk om alleen te zijn.

Het is goed om te weten wat mensen zelf willen.

Bijvoorbeeld waar mensen willen wonen.

En met wie ze willen wonen.

Begeleiding of familie kan hierbij helpen.

Dan past de woning goed bij wat iemand zelf wil.

Zo wordt het een "eigen stekkie".

1 Inleiding

Zelfstandig wonen en sociale inclusie

Zelfstandig wonen is een belangrijk speerpunt in het overheidsbeleid ook voor mensen met een verstandelijke beperking. Uitgangspunt is dat mensen zoveel mogelijk zelf doen, eventueel met hulp van het eigen sociaal netwerk. Daarnaast is zorg of ondersteuning beschikbaar voor hen die dat nodig hebben, zoals bijvoorbeeld huishoudelijke hulp, dagbesteding of maatschappelijk werk om te ondersteunen bij financiën.

Er bestaat een grote diversiteit aan woonvormen voor mensen met een verstandelijke beperking, met een verschillend aanbod van zorg. Woonvormen waarin meer of minder aandacht is voor eigen regie, participatie, samenwonen met huisgenoten en het huishouden. Woonbeleving heeft een nauwe relatie met de kwaliteit van leven van mensen [3]. Van belang is hoe mensen met een verstandelijke beperking zelf hun woonsituatie beleven en wat eraan bijdraagt dat zij een positieve of minder positieve woonbeleving hebben. We onderzoeken de woonbeleving en of dit samenhangt met eigen regie, zelfredzaamheid en andere factoren, zoals participatie en sociale contacten in de wijk.

In het jarenlange proces van de-institutionalisering werd duidelijk dat zelfstandig wonen niet hetzelfde was als sociale inclusie [4]. Sociale inclusie is veel breder dan zelfstandig wonen en hangt samen met meedoen in de wijk, met ergens bij horen en met sociale contacten [5]. Studies waarbij mensen in kleinschalige woonvormen in de wijk gingen wonen, lieten zien dat het over het algemeen een positieve impact had op de kwaliteit van leven, maar dat dit niet zozeer te maken had met integratie in de wijk. Deze bleek zeer matig [6-9]. Wel werden andere voordelen genoemd, zoals de mogelijkheid om zich terug te trekken in de eigen woonruimte [10], groei van sociale vaardigheden, familiecontact en vriendschappen, keuzevrijheid en tevredenheid [11, 12].

Woonsituatie van mensen met een verstandelijke beperking

In Nederland leven ruim 142.000 mensen met een verstandelijke beperking, waarvan circa 74.000 met een lichte verstandelijke beperking en circa 68.000 mensen met een matige of ernstige verstandelijke beperking [13]. Ongeveer de helft van de totale groep van mensen met een verstandelijke beperking woont op het terrein van een zorginstelling [14]. Hoe lichter de beperking, hoe vaker mensen met een verstandelijke beperking bij familie wonen of begeleid zelfstandig wonen [12]. De indeling wonen op een instellingsterrein of in de wijk, is aan verandering onderhevig door de verschillende combinaties van huisvesting en zorg. Cijfers hierover zijn niet beschikbaar. Het is mogelijk dat er op een instellingsterrein ook mensen wonen zonder een verstandelijke beperking en daarnaast zijn er woningen in de wijk met een zorgsteunpunt. Wonen in de wijk kan betekenen dat mensen in kleine of grote groepen wonen en huisvesting kan zowel door particulieren als door zorgorganisaties zijn geregeld.

Kwaliteit van wonen

Het hebben van een eigen plek, een eigen huis, draagt in hoge mate bij aan een positief oordeel over kwaliteit van leven [15, 16]. De afgelopen jaren werden door belangenorganisaties meldacties

georganiseerd waaruit het volgende blijkt (zie box 1). Voor mensen met een beperking vraagt goed wonen soms om extra voorzieningen of inspanningen. Deze zijn niet altijd aanwezig door bijvoorbeeld een beperkt aanbod van geschikte woningen. Hierdoor wordt ook de keuzevrijheid beperkt.

Box 1. Resultaten van meldacties over wonen

Door de gezamenlijke belangenorganisaties Ieder(in), Patiëntenfederatie Nederland en Landelijk Platform GGZ zijn drie meldacties gerapporteerd over wonen. Aan deze acties doen ouderen mee en mensen met verschillende beperkingen, zoals mensen met een lichamelijke beperking, een psychische aandoening of een verstandelijke beperking:

- 1) Onder de pannen: hieraan doen naast andere doelgroepen 139 mensen met een verstandelijke beperking mee middels vragenlijst onderzoek [1]
- 2) Wonen voor iedereen: aan dit vragenlijstonderzoek deden 102 (jonge) mensen met een verstandelijke beperking mee [2]
- 3) Leven is wonen: hierin komen 60 mensen met een verstandelijke beperking aan het woord via interviews [3].

Uit de resultaten van deze acties komt naar voren dat wonen van grote betekenis is voor mensen; de woonsituatie kan het verschil maken tussen gezond en volwaardig leven of ziek en beperkt door het leven gaan. Zich thuis voelen, participeren in de wijk en het gebruik van voorzieningen is belangrijk. Woonkwaliteit wordt met name bepaald door:

- Keuzevrijheid in de betekenis van zelf bepalen waar en met wie je woont
- Gebruikskwaliteit van de woning en het hebben van inspraak op de nodige aanpassingen
- Woonbeleving: de mate waarin je je thuis voelt, mede bepaald door sfeer, inrichting, het houden van huisdieren en of het terecht kunt bij bureaus

Mensen met een verstandelijke beperking die meedoen aan de meldacties hebben te maken met beperkte keuzevrijheid ten aanzien van het wonen. Kiezen waar en met wie ze wonen gebeurt grotendeels niet door de mensen zelf. Vaak wordt er noodgedwongen gekozen voor vormen van groepswonen in verband met een beperkt aanbod of betaalbaarheid van huurwoningen. Sociale contacten breiden zich vaak niet uit door het wonen in de wijk en mensen met een verstandelijke beperking zijn sterk afhankelijk van het sociaal vangnet dat ze reeds hebben. Van de deelnemers geeft bijna de helft van de mensen met een verstandelijke beperking aan geen contact te hebben met mensen in de buurt. Ongeveer een derde van hen vindt de contacten in de buurt onvoldoende en heeft moeite met het nemen van initiatief hierin. Bijna de helft van de mensen voelt zich soms, vaak of altijd onveilig in de wijk. Eén derde van de mensen geeft aan zich eenzaam te voelen.

De mogelijkheid om zelfstandig te wonen en de beleving daarvan worden beïnvloed door veel factoren [12]. Zelf kunnen kiezen waar en met wie je woont is een van de grondbeginselen van het VN-verdrag voor de rechten van mensen met beperkingen. Hierin worden het respect genoemd voor de inherente waardigheid, persoonlijke autonomie, met inbegrip van de vrijheid zelf keuzes te maken. Voor wat betreft het wonen worden gelijke rechten nadrukkelijk beschreven, met als kernpunt de keuzevrijheid bij het kiezen van een woonvorm, verblijfplaats en van huisgenoten. Uit bovenstaande meldacties blijkt dat mensen minder vaak kiezen voor de buurt of mensen

waar(mee) ze wonen. Zelf regie voeren over grote beslissingen, zoals verhuizen, en over kleinere alledaagse beslissingen over wonen is belangrijk [3].

Naast eigen regie is er ook aandacht voor (zelf)redzaamheid. Voor een analyse van de samenhang tussen zelfredzaamheid en eigen regie verwijzen we naar Sattoe et al. (2017)[17].

Bij zelfredzaamheid van mensen met een verstandelijke beperking gaat het erom wat iemand zelf kan, mag en wil uitvoeren bij het (zelfstandig) wonen. Er is niet bekend hoe redzaam mensen met een verstandelijke beperking zijn in het wonen [18]. Het Sociaal en Cultureel Planbureau (SCP) heeft recent onderzoek gedaan naar mensen met een verstandelijke beperking die ondersteuning hebben aangevraagd via de Wet maatschappelijke ondersteuning (Wmo 2015). Deze zogenoemde Wmo-melders hebben met name moeite om zelf hun huishouden te doen en het dagelijks leven te organiseren. Wanneer ze hierbij ondersteuning ontvangen zijn ze in alle aspecten veel meer redzaam, zoals bij het doen van het huishouden, het organiseren van het dagelijks leven, het invullen van de dag, zichzelf verzorgen en zich binnenshuis en buitenshuis verplaatsen [19]. Ondersteuning is gericht op redzaamheid en participatie en is nodig om enerzijds zelfredzaamheid te vergroten en anderzijds (te) moeilijke taken over te nemen. Om de juiste ondersteuning te bieden is het van belang om te weten wat iemand al dan niet kan, mag en wil uitvoeren. Onder andere is bepalend bij de ondersteuning of er een vast aanspreekpunt is, hoe men elkaar bejegend en of er een balans is in wat er wordt gevraagd en kan worden geboden door mantelzorgers [20]. Uit een recente literatuurstudie en de genoemde meldacties blijkt dat mensen met een verstandelijke beperking een stevig vangnet in de nabije omgeving nodig hebben om zich veilig te voelen [3, 12, 21]. Mantelzorgers hebben daarin een groot aandeel en daarnaast krijgen relatief veel mensen in deze groep bij veel taken professionele ondersteuning. Doordat van mensen wordt gevraagd zo lang mogelijk zelfstandig te wonen en zo veel mogelijk zelf te doen met behulp van het eigen sociale netwerk, ontstaat er een toenemende druk op informele zorg [12]. Uit het onderzoek van het SCP blijkt bijvoorbeeld dat melders met name hulp van gezinsleden krijgen om sociale contacten te onderhouden [19]. De Commissie toekomst beschermd wonen adviseerde in 2015 om langdurige begeleiding te garanderen, maar met flexibiliteit en qua intensiteit afhankelijk van de levensfase en zorgbehoefte [22]. Zowel het sociaal netwerk als zorgprofessionals moeten nog wennen aan de veranderingen in de langdurige zorg [23]. Gemeenten weten nog te weinig van de behoeften en mogelijkheden van deze doelgroep [18].

Contacten in de wijk

Mensen met een verstandelijke beperking vinden het belangrijk om in een veilige omgeving te wonen die de mogelijkheid biedt om de deur uit te gaan en onder de mensen te zijn [24]. Het aantal contacten in de wijk dat iemand heeft wordt niet automatisch uitgebreid door te wonen in een kleinschalige woonvorm [1, 10]. Mensen die met andere mensen met een verstandelijke beperking wonen, voelen zich vaker alleen en voelen zich er minder vaak bij horen in de wijk, dan mensen die bij familie wonen, alleen wonen of met een partner wonen [25]. Buurtgenoten hebben niet altijd begrip voor 'vreemd' gedrag bij mensen aan wie niet altijd zichtbaar is dat er sprake is van een verstandelijke beperking [12]. Onderzoek naar deze contacten laat zien dat korte of oppervlakkige contacten soms diepzinniger zijn dan mensen denken en waardevol zijn voor beide partijen [26]. Uit literatuur blijkt ook dat veel mensen met een verstandelijke beperking die in de woonwijk zijn gaan wonen, lange periodes inactief zijn. Er is behoefte aan mensen die iets met hen ondernemen en gebruik maken van voorzieningen [10, 12].

Dit onderzoek

De literatuur schetst een geheel van factoren die elk een rol spelen bij de woonsituatie en de beleving hiervan voor mensen met een verstandelijke beperking. Duidelijk is dat wonen heel belangrijk is voor de manier waarop mensen met een verstandelijke beperking hun leven kunnen invullen en of ze daarover tevreden zijn. Meldacties en kleinschalige studies geven aanwijzingen over wonen en woonbeleving. In deze studie onderzoeken we systematisch hoe wonen wordt beleefd door bij een grote groep mensen met een verstandelijke beperking mondelinge vragenlijsten af te nemen. Daarbij bekijken we de woonsituatie vanuit diverse invalshoeken, waarbij de volgende vragen aan bod komen:

1. Hoe beleven mensen met een verstandelijke beperking hun woonsituatie?
2. Hebben ze zelf kunnen kiezen voor hun woning en hun huisgenoten?
3. Welke taken in het huishouden doen mensen met een verstandelijke beperking vooral zelf en waarbij krijgen ze ondersteuning?
4. Hoe ervaren mensen met een verstandelijke beperking de contacten met buurtgenoten?
5. Hoe hangen keuzevrijheid, ondersteuning en buurtcontacten samen met de woonbeleving van mensen met een verstandelijke beperking?

In het volgende hoofdstuk beschrijven we de aanpak van het onderzoek. In de hoofdstukken daarna komen de resultaten aan bod over achtereenvolgens de woonbeleving, keuzevrijheid en eigen regie, zelfredzaamheid en ondersteuning en contacten in de wijk. Bij elk van deze factoren onderzoeken we of en op welke manier ze samenhangen met de woonbeleving. We ronden af met een conclusie en discussie.

2 Onderzoeksmethode

Dit onderzoek maakt deel uit van de Monitor zorg- en leefsituatie van mensen met een chronische ziekte of beperking die het NIVEL uitvoert. Het uitgangspunt is het perspectief van mensen met een chronische ziekte of beperking. Voor deze publicatie zijn gegevens gebruikt die we hebben verzameld door middel van persoonlijke interviews bij mensen met een verstandelijke beperking die deelnemen aan het Panel Samen Leven (zie Box 2). Getrainde en ervaren interviewers nemen mondeling een gestructureerde vragenlijst af met veelal gesloten en enkele open vragen. Indien nodig maken ze hierbij gebruik van pictogrammen. De vragen die worden gesteld aan de participanten zijn gericht op hun eigen beleving. Hoe de participanten in het onderzoek zich verhouden tot de totale groep mensen met een verstandelijke beperking in Nederland, is te vinden in Bijlage A.

In 2016 waren er 528 panelleden waarvan er 441 deelnamen aan de interviews (84%). De panelleden zijn niet geselecteerd op hun mogelijkheid om te communiceren. Een aantal participanten kon bepaalde vragen of delen van de vragenlijst niet beantwoorden vanwege hun beperkingen. De uiteindelijke respons kwam uit op 82% omdat een klein aantal interviews alsnog afviel vanwege de kwaliteit van de gegevens. Gemiddeld duurde het mondeling afnemen van de vragenlijst drie kwartier.

De gegevens over woonbeleving, keuzevrijheid, eigen regie, zelfredzaamheid, ondersteuning, participatie en sociale contacten zijn geanalyseerd met beschrijvende statistiek, waarbij gebruik is gemaakt van frequenties en gemiddelden. Ook is getoetst of de samenhang tussen bijvoorbeeld woonbeleving en de hierboven genoemde factoren significant is. Hierbij is een alpha van .05 gehanteerd. Bij een aantal factoren is de samenhang niet getoetst omdat er niet of nauwelijks sprake was van spreiding in de antwoorden en/of omdat de subgroepen te klein waren ($n < 25$). Analyses zijn uitgevoerd met Stata versie 14.

Box 2. Panel Samen Leven

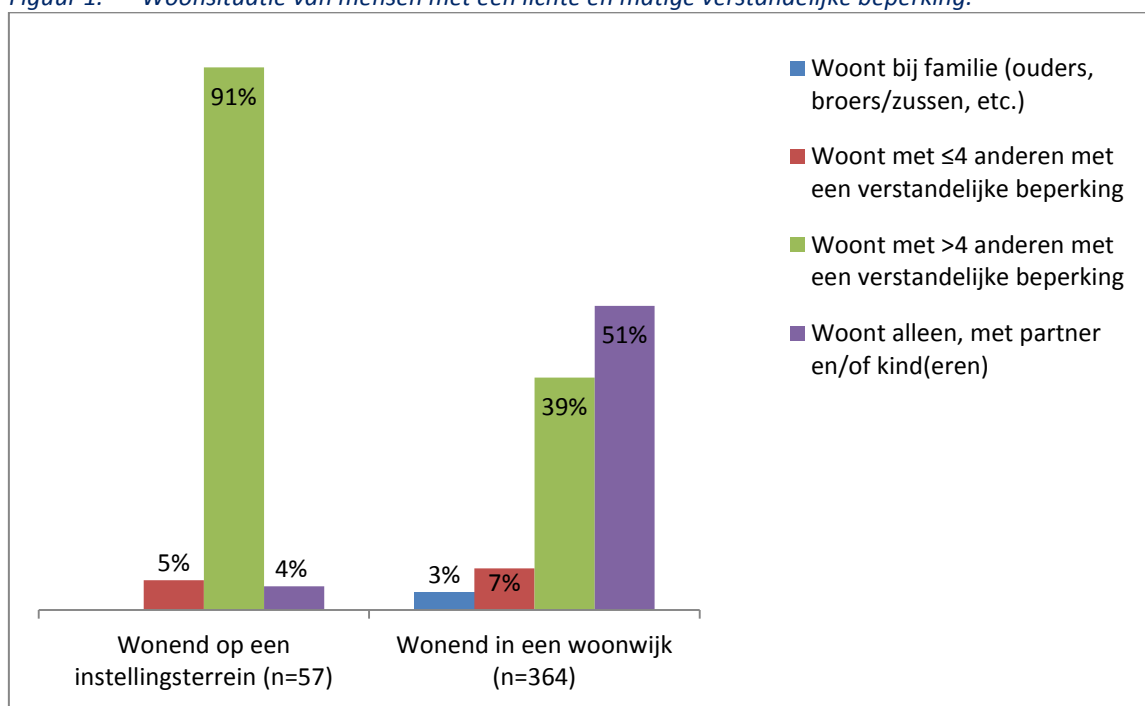
Het Panel Samen Leven bestaat uit ongeveer 500 mensen met een lichte of matige verstandelijke beperking. Zij worden geworven via zorgorganisaties en huisartsen. Elke twee jaar wordt er met de panelleden een gestructureerde vragenlijst afgenomen in een mondeling gesprek. Deze gesprekken gaan over hun deelname aan de samenleving. De resultaten van het onderzoek met het panel worden gerapporteerd in de tweejaarlijkse NIVEL participatiemonitor. Het Ministerie van Volksgezondheid Welzijn en Sport en het Ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid financieren dit onderzoek. Aan het Panel Samen Leven is een programmacommissie verbonden die adviseert over het onderzoek en verzoeken om gebruik te maken van het panel in behandeling neemt en toestemming moet verlenen.

3 Woonsituatie en woonbeleving

Woonsituatie

Van de participanten in het onderzoek geeft het grootste deel (86%) aan te wonen in een reguliere woonwijk. Mensen met een matige verstandelijke beperking wonen vaker op een instellingsterrein dan mensen met een lichte verstandelijke beperking. Van de totale groep woont ruim de helft (53%) met anderen met een verstandelijke beperking. Hiervan woont een ruime meerderheid (88%) in een grootschalige woonvoorziening met meer dan vier anderen en slechts een klein deel woont in een kleinschalige woonvoorziening met minder dan vier anderen (12%). Van de mensen die in een woonwijk wonen, zegt de grootste groep alleen te wonen of met hun partner en/of kind(eren) (zie Figuur 1).

Figuur 1. Woonsituatie van mensen met een lichte en matige verstandelijke beperking.

De vraag over de woonsituatie is allereerst gevraagd aan mensen met een verstandelijke beperking zelf. Daarnaast hebben de interviewers ook ingeschat of mensen die in de wijk wonen in een speciale woning voor mensen met een verstandelijke beperking wonen of niet. Zij geven aan dat bijna zestig procent samenwoont met andere mensen met een verstandelijke beperking. Bijna dertig procent woont niet in een speciale woning voor mensen met een verstandelijke beperking. Overige woonsituaties in de wijk die interviewers noemen zijn onder andere woonboerderijen, verzorgingshuizen en Thomashuizen.

Woonbeleving

Onder woonbeleving verstaan we dat mensen zich fijn voelen waar zij wonen en met wie zij wonen. Aan mensen met een verstandelijke beperking is gevraagd wat ze van hun woning vinden én hoe ze zich voelen bij de mensen waarmee ze wonen. **De mensen met een verstandelijke beperking in het onderzoek vinden hun woning over het algemeen heel erg fijn (81%).** Zo'n 15% vindt sommige dingen plezierig en andere dingen niet. Een kleine groep (4%; n=18) vindt de woning niet fijn. Wat mensen waarderen aan hun woning is rust, gezelligheid, de omvang (groot) of dat de woning nieuw is. Onprettig vinden ze het wanneer de woning te klein, niet hygiënisch, onveilig of te druk is. Een aantal mensen geeft aan liever alleen te willen wonen of niet met de huidige medebewoners te willen wonen. Anderen willen juist liever niet alleen wonen.

Of mensen het fijn hebben in hun woning of met de mensen met wie ze samenwonen, hangt niet samen met geslacht of leeftijd en ook niet met de mate van de verstandelijke beperking. Ook vinden we geen verschillen in de woonbeleving van mensen die alleen, met hun partner en/of kind(eren) wonen en mensen die samen wonen met anderen met een verstandelijke beperking.

Een groot deel (65%; n=267) van de participanten die samenwonen met anderen, zoals hun partner en/of kind(eren), familieleden of andere mensen met een verstandelijke beperking, voelt zich fijn bij deze mensen. Ze vinden het gezellig, stellen het op prijs om een praatje te maken of geven aan dat ze lieve medebewoners hebben. Er is ook een groep (32%) die aangeeft dat ze zich bij sommige mensen wel fijn voelen en bij anderen niet en 3% (n=7) heeft het bij niemand in huis naar de zin. Ze storen zich aan het gedrag van medebewoners, zoals snauwen, kinderachtigheid, pesten en drukte. Daarnaast noemen ze dat het onplezierig is als er geen klik is met de medebewoners of wanneer ze zich onbegrepen voelen.

4 Keuzevrijheid en eigen regie

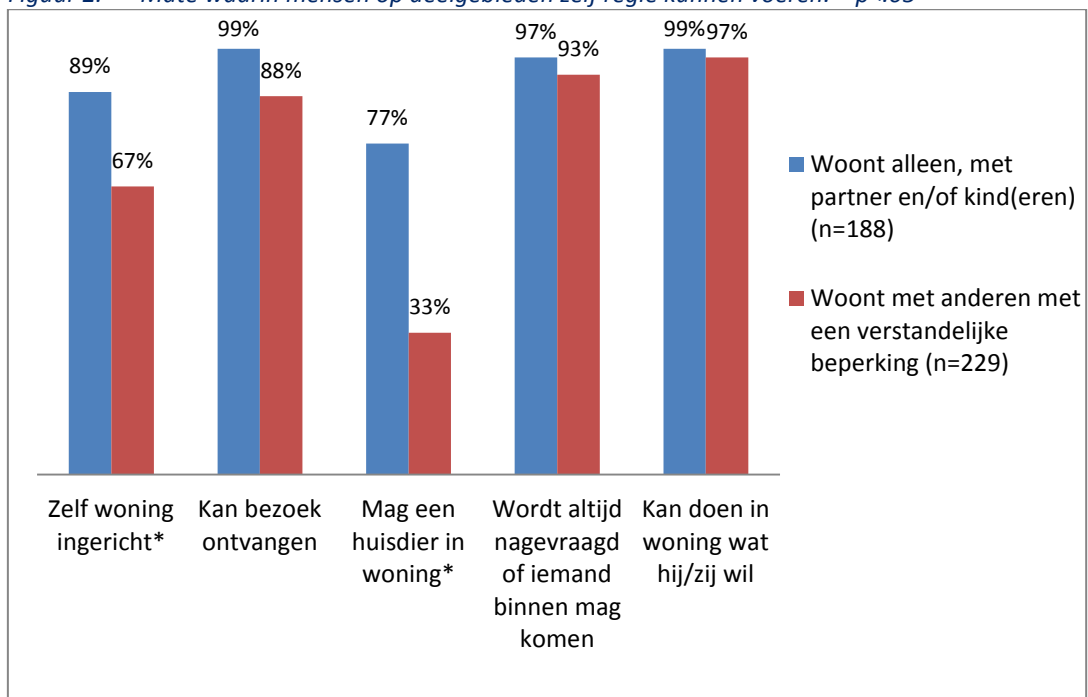
Onder keuzevrijheid bij het wonen verstaan we dat mensen zelf kunnen kiezen waar en met wie ze wonen. Aan de participanten in het onderzoek is gevraagd of ze zelf hebben kunnen kiezen voor de plek waar ze wonen, of dat ze dat samen met anderen hebben gedaan of dat anderen dat voor hen hebben gedaan. Daarnaast is op dezelfde wijze gevraagd of mensen zelf hebben gekozen met wie ze wonen. **De resultaten laten zien dat de vrijheid om te kiezen waar en met wie je woont, samenhangt met een positieve woonbeleving.** Dat wil zeggen: mensen met een verstandelijke beperking die zelf hebben gekozen waar ze wonen en/of met wie ze wonen, voelen zich vaker fijn in hun woning en fijn bij alle mensen met wie ze wonen.

Van de totale groep heeft 42% zelf gekozen waar zij woont. Een derde heeft samen met anderen, zoals de begeleiders of familie, gekozen waar zij woont en een kwart geeft aan dat anderen de keuze voor de woning hebben gemaakt. Mensen die alleen wonen hebben vaker (53%) zelf gekozen voor hun woning dan mensen die met andere mensen met een verstandelijke beperking wonen (33%). Ook mensen met een lichte verstandelijke beperking kiezen vaker zelf of samen met anderen dan mensen met een matige verstandelijke beperking. Leeftijd en geslacht hangen niet samen met de keuzevrijheid van de woning.

Mensen met een verstandelijke beperking in dit onderzoek kiezen in 44% van de gevallen zelf met wie ze wonen. Voor 40% geldt dat anderen hebben gekozen en 17% heeft samen met anderen gekozen om met de huidige medebewoners te wonen of om alleen te wonen. Ook hier gaat op dat mensen die alleen wonen en mensen met een lichte verstandelijke beperking vaker zelf kiezen en dat leeftijd en geslacht hier niet mee samenhangen.

Bij eigen regie in de woning gaat het in dit onderzoek om het zelf kunnen bepalen van de inrichting, het ontvangen van bezoek, het houden van een huisdier, iemand binnenlaten en het kunnen doen en laten in de woning. Figuur 2 laat zien in welke mate mensen met een verstandelijke beperking zelf de regie hebben in hun woning voor wat betreft deze deelgebieden. **Bij het doen en laten in de woning en bij het ontvangen en binnenlaten van bezoek ervaren mensen veel eigen keuze.** Bij het houden van een huisdier en het bepalen van de inrichting ervaren sommige subgroepen, zoals mensen met een matige verstandelijke beperking en mensen wonend op een instellingsterrein, minder eigen regie.

Figuur 2. Mate waarin mensen op deelgebieden zelf regie kunnen voeren. * $p < .05$

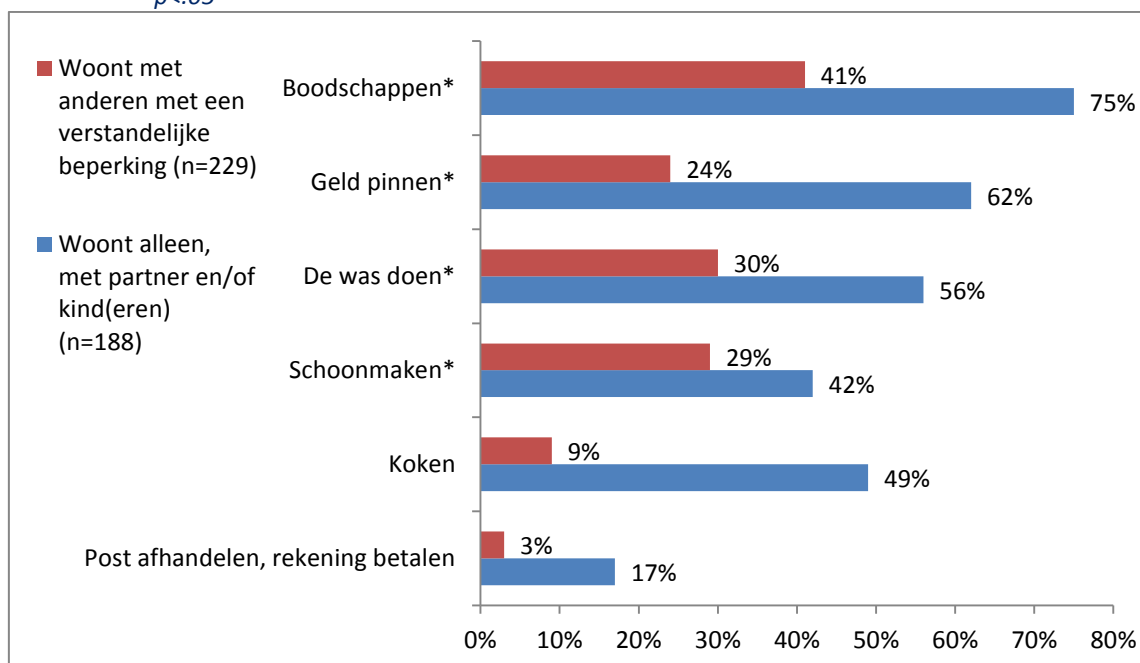
5 Zelfredzaamheid en ondersteuning

In de inleiding is aan bod gekomen dat mensen met een verstandelijke beperking op een aantal levensdomeinen ondersteuning nodig hebben, omdat ze niet voldoende zelfredzaam zijn. De keuze voor hun huisvesting en hun woonsituatie hangt dikwijls samen met de ondersteuning die ze nodig hebben. In de interviews is besproken wat mensen zelf doen, wat ze samen met anderen doen en welke taken van hen worden overgenomen. **Of men nu in de wijk woont of op een instellingsterrein, samen woont of alleen: bijna iedereen ervaart de ondersteuning als fijn. Hierdoor is de samenhang tussen de woonbeleving en de ervaren ondersteuning niet getoetst.**

We hebben de mate van zelfredzaamheid onderzocht voor pinnen en het beheren van post en rekeningen en voor enkele taken in het huishouden, namelijk schoonmaken, koken, wassen en boodschappen doen. Van alle bevroegde taken worden de boodschappen het meest zelfstandig uitgevoerd, 55% van de participanten geeft aan dat ze dit zelf doen. Post afhandelen en rekeningen betalen worden het vaakst (75%) door iemand anders gedaan. Participanten met een lichte verstandelijke beperking voeren taken in het huishouden vaker zelfstandig of met ondersteuning uit dan participanten met een matige verstandelijke beperking. Weinig mensen (3%) voeren alle taken zelf uit.

Figuur 3 geeft aan hoeveel procent van de mensen de betreffende taak zelf uitvoeren, waarbij onderscheid is gemaakt tussen participanten die met andere mensen met een verstandelijke beperking wonen en participanten die alleen, met partner en/of kind(eren) wonen.

Figuur 3. Percentages van de activiteiten die mensen met een verstandelijke beperking zelf uitvoeren.
* $p < .05$

Aan mensen die hulp krijgen bij één of meerdere taken (n=413), is gevraagd van wie zij deze hulp krijgen. Iets meer dan de helft (52%) geeft aan alleen ondersteuning te krijgen bij de bovengenoemde taken van professionals van een (thuis)zorgorganisatie. Vierendertig procent krijgt zowel ondersteuning van professionals als van familie, vrienden of andere mantelzorgers. Veertien procent ontvangt alleen ondersteuning van mantelzorgers.

Aan mensen die in een wijk wonen (n=364) is gevraagd naar de omvang van de professionele hulp die ze ontvangen in hun woning. Van de mensen die alleen, met hun partner en/of kind(eren) in de wijk wonen (n=182), krijgt ruim een kwart dagelijks ondersteuning. Van de mensen die samenwonen met anderen met een verstandelijke beperking in de wijk (n=166), krijgt ruim driekwart dagelijks ondersteuning. De mate van professionele hulp in de woning hangt ook samen met de mate van de beperking. Mensen met een matige verstandelijke beperking die in de wijk wonen krijgen vaker dagelijks ondersteuning van professionals (66%) dan mensen met een lichte verstandelijke beperking (39%). Eén op de tien mensen in de woonwijk ontvangt geen professionele ondersteuning in de woning.

Er is tevredenheid over de geboden ondersteuning, zowel bij mensen die wonen op een instellingsterrein als in de wijk. Bijna iedereen (97%) vindt het fijn dat sommige dingen door iemand anders gedaan worden, de meerderheid hiervan vindt het zelfs heel erg fijn (79%). In een interview zegt een participant: "Ik ben blij dat ik het niet hoef, daar krijg ik veel spanning door en dan veel aanvallen van epilepsie" en een ander zegt "Best wel fijn, ze nemen heel wat werk uit mijn handen, als je het zelf moet doen, is het best wel veel". Mensen die het niet fijn vinden dat ze hulp krijgen (n=10), geven aan dat ze sommige huishoudelijke taken liever zelf zouden doen, maar dat dit niet mag of niet lukt vanwege hun beperking. Anderen geven aan dat ze taken in het huishouden liever samen met de begeleiding willen doen, maar dat hier geen tijd voor is.

6 Contacten in de wijk

Er is geen samenhang tussen de woonbeleving van participanten die in een woonwijk wonen en hun ervaringen met contacten in de wijk: mensen die hun woning fijn vinden, hebben daarmee niet automatisch goed contact in de wijk. Wel hangen eenzaamheid en woonbeleving samen: mensen die zich nooit eenzaam voelen, zijn tevredener over de woning en over de mensen met wie ze wonen.

Van de mensen die in de woonwijk wonen, maakt 63% (n=223) weleens een praatje of komt weleens binnen bij mensen in de buurt. Ruim drie kwart van de mensen met een verstandelijke beperking vindt het contact met mensen in de buurt fijn. Wat ze fijn vinden is de gezelligheid, het maken van een praatje, vriendelijkheid, de sociale controle en hulp. Een van de participanten zegt: "Dat ze het toch nog een beetje in de gaten houden. Als ze me een paar dagen niet gezien hebben, komen ze even aanbellen". Geluidsoverlast en zeuren vinden mensen vervelend van hun buurtgenoten.

Volgens 84% van de mensen die in de wijk wonen, gaan de buurtgenoten op een prettige manier met hen om. Bijna 40% doet weleens wat met buurtgenoten, zoals een barbecue of straatfeest. Mensen die geen dingen samen doen met buurtgenoten, geven voornamelijk als reden dat er geen activiteiten worden georganiseerd (83%). Meer dan de helft van hen (54%), zou wel mee willen doen aan een activiteit als er iets zou worden georganiseerd. Er is geen samenhang tussen de groep mensen die alleen woont of met partner en/of kind(eren) en de mensen die samenwonen met anderen met een verstandelijke beperking voor wat betreft het doen van activiteiten met buurtgenoten.

De ruime meerderheid (86%) van de mensen die in de woonwijk wonen, geeft aan dat ze makkelijk bij buurtvoorzieningen kan komen. Mensen die op een instellingsterrein wonen, hebben hier meer moeite mee. Bijna de helft van hen geeft aan dat ze het moeilijk vinden om bij (sommige) voorzieningen te komen, bijvoorbeeld omdat de voorzieningen te ver weg zijn en/of omdat ze afhankelijk zijn van begeleiding of hulpmiddelen, zoals een rolstoel. Meer informatie over toegankelijkheid en het gebruik van buurtvoorzieningen rapporteren we in de participatiemonitor (Oldenkamp et al., in druk).

Mensen met een verstandelijke beperking in dit onderzoek voelen zich over het algemeen veilig in de wijk waar ze wonen (91%) en een meerderheid hiervan voelt zich heel erg veilig (58%). Er zijn geen verschillen in de ervaren veiligheid tussen mensen die wonen op een instellingsterrein en mensen die wonen in de wijk. Een van de redenen dat mensen in de woonwijk zich veilig voelen (n=321), is dat het er rustig is en dat mensen elkaar kennen en op elkaar letten. Mensen die zich niet veilig voelen in de woonwijk (8%) geven aan dat iedereen zo maar binnen kan komen in het gebouw en dat ze bang zijn voor vreemde mensen. Mensen die op een instellingsterrein wonen, geven aan zich veilig te voelen (n=48) omdat er altijd begeleiding in de buurt is. Minder veilig voelen zij zich wanneer bewoners ruzie hebben.

7 Conclusie en discussie

In deze publicatie rapporteren we bevindingen van een onderzoek waarin mensen met een verstandelijke beperking zelf aan het woord zijn gekomen over hun woonsituatie en de beleving hiervan. De resultaten laten zien dat keuzevrijheid en goede sociale contacten in de buurt belangrijk zijn. Mensen met een verstandelijke beperking die zelf hebben gekozen waar ze wonen en/of met wie ze wonen, voelen zich vaker prettig in hun woning en op hun gemak bij de mensen met wie ze wonen. Zo biedt de woning hen de mogelijkheid om zichzelf te zijn en hun identiteit mee uit te drukken en biedt deze hen tegelijk een plaats van waaruit in de samenleving kan worden meegedaan, zoals ook eerder beschreven [3]. De woonbeleving hangt niet samen met geslacht, leeftijd of de mate van de verstandelijke beperking.

Veel mensen in ons onderzoek wonen in een woonwijk en niet (meer) op een terrein van een instelling. Dit is in lijn met de vele woonvormen die zijn ontstaan vanuit zorgorganisaties of vanuit particuliere initiatieven. Wel woont een groot deel van de mensen met een verstandelijke beperking in ons onderzoek, samen met meer dan vier andere mensen met een verstandelijke beperking. De combinatie van de locatie, de mensen met wie men woont, de omvang van de groepen en de mogelijkheden voor ondersteuning kennen in de praktijk nog meer variatie en dat zal de komende jaren nog toenemen. Over het algemeen vergaat het de mensen met een verstandelijke beperking goed in deze woonvormen en zijn ze tevreden over de woning en over de mensen met wie zij wonen. Deze grote tevredenheid is niet geheel in lijn met eerdere uitkomsten van acties waarin een groter deel van de mensen overlast meldde van medebewoners of aangaf in een niet aangepaste woning te verblijven [1, 3]. Het is mogelijk dat juist mensen die vinden dat er iets aan hun woonsituatie mankeert, een signaal willen afgeven bij een dergelijke meldactie. Dit neemt niet weg dat het nodig blijft om te horen en te bestuderen wat mensen zelf van hun woonsituatie vinden. Kwalitatief onderzoek naar het wonen van mensen in een groep waarvoor ze al dan niet zelf hebben gekozen, kan meer licht werpen op de redenen dat mensen het goed met elkaar kunnen vinden of juist last hebben van elkaar.

Uit het onderzoek komt naar voren dat driekwart van de mensen met een verstandelijke beperking zelf of samen met anderen kiest waar en met wie ze wonen en een kwart van hen niet bij deze beslissing is betrokken. Het VN-verdrag voor rechten van mensen met een beperking geeft aan dat iedereen zoveel mogelijk van dit mensenrecht zou moeten kunnen genieten. De keuze voor een woning is dikwijls een ingewikkelde en ingrijpende beslissing. Meer inzicht in deze besluitvorming kan mensen helpen samen een beslissing te nemen. Bij mensen met een beperking heeft de keuze vaak te maken met de ondersteuning die ze nodig hebben en die slechts verkrijgbaar is in bepaalde woonvormen. Ook heeft het er mee te maken dat er onvoldoende geschikte woningen zijn [1, 3]. In onder meer de rapportages van de meldacties zijn diverse aanbevelingen gedaan om keuzevrijheid van mensen met een (verstandelijke) beperking te bevorderen. Het onderzoek laat zien dat regie over de kleinere, dagelijkse beslissingen die te maken hebben met wonen, ook betekenisvol zijn en als prettig worden ervaren, zoals de inrichting van de woning, bezoek ontvangen en zelf mensen binnenlaten.

Vrijwel alle mensen die in de wijk wonen, krijgen ondersteuning bij een aantal huishoudelijke activiteiten. Dit bevestigt het in de literatuur aangetroffen profiel van beperkingen in de groep mensen met een lichte of matige verstandelijke beperking [27]. Het is de zorg of ondersteuning die zoals boven aangegeven, dikwijls hun huisvesting beïnvloedt. Schuurman en Hoekman pleitten er dan ook voor meer aandacht te besteden aan huishoudelijke en maatschappelijke vaardigheden in de begeleiding van jongeren met een verstandelijke beperking om zelfstandigheid en wonen in de wijk te bevorderen [18]. De huidige resultaten geven aan hoe belangrijk het is voor het (zelfstandig) wonen van mensen met een verstandelijke beperking om een vangnet te hebben in de vorm van een sociaal netwerk en/of van professionele ondersteuning. Vrijwel iedereen is tevreden over de geboden ondersteuning ongeacht de woonvorm. De Commissie beschermd wonen [22] noemde het belang van professionele inzet die kan meebewegen met de levensfase en behoefte van mensen met een beperking. Dit uitgangspunt vergt zeker verder onderzoek. De aansluiting met de mantelzorg is daarbij een aandachtspunt: dit onderzoek laat zien dat een groot percentage mensen geen hulp krijgt van mantelzorgers bij huishoudelijke taken in de woning. Mantelzorg is niet vanzelfsprekend en niet of niet altijd beschikbaar terwijl de noodzaak van ondersteuning bij deze groep naar voren komt als een continue factor.

Over contacten in de wijk spreken mensen met een verstandelijke beperking over het algemeen gunstig, al geeft een deel aan dat ze niet zo veel met hen ondernemen. Het beeld lijkt eerdere bevindingen te steunen dat het wonen in de wijk niet automatisch leidt tot een toename van betekenisvolle interacties in de woonomgeving [1, 10, 25]. Een verklaring die hiervoor in de literatuur wordt gegeven is dat dit voortkomt uit een wisselwerking tussen omgeving en mensen met een verstandelijke beperking [10]. Aan de andere kant heeft het te maken met de kwetsbaarheid van de doelgroep en de moeite die zij soms hebben contacten te leggen [14]. Interessant is de eerdere bevinding van Bredewold [26] dat ook kort en relatief oppervlakkig contact, zinvol of diepzinnig kan zijn voor de gesprekspartners. Wanneer mensen eenzaam zijn of zich vervelen, kunnen korte blijken van menselijk contact of het gevoel gemist te worden, heel belangrijk zijn.

Over het algemeen zijn de participanten in het onderzoek heel positief over hun woonsituatie en de ondersteuning die ze krijgen bij activiteiten die ze zelf niet goed kunnen. Het is een sterk punt van de hier gebruikte aanpak dat mensen met een verstandelijke beperking zelf in mondeling afgenomen vragenlijsten hun mening hebben kunnen geven en hun ervaringen hebben kunnen delen. Wel is bekend dat in zulke gesprekken zowel participanten als interviewers samen een gunstig beeld creëren [28]. Ook zijn de vragen eenvoudig gesteld en vraagt de interviewer dikwijls of iets fijn is of minder fijn. Daarom blijft het belangrijk om naast onderzoek vanuit de doelgroep, ook onderzoek uit te voeren vanuit andere perspectieven, zoals naasten en professionals, en met gebruik van verschillende methoden, zoals gesprekken, meldacties en observaties.

Literatuur

1. Van der Vlist, A., *Onder de pannen: Rapportage van de 'Meldactie wonen' onder mensen met een beperking, chronische ziekte of psychische aandoening*. 2014, leder(in).
2. Van der Vlist, A., M. Paalvast, and M. Van Pijkeren, *Wonen voor Iedereen: Slagen mensen met een beperking of aandoening erin om goed zelfstandig te wonen?* 2016, leder(in), LPGGz, Patiëntenfederatie Nederland.
3. Korporaal, D., P. Stalman, and A. Van der Vlist, *Leven is wonen*. 2014, leder(in), Patiëntenfederatie NPCF en Landelijk Platform GGz.
4. Simplican, S.C., et al., *Defining social inclusion of people with intellectual and developmental disabilities: an ecological model of social networks and community participation*. Res Dev Disabil, 2015. **38**: p. 18-29.
5. Van Alphen, L.M., *Social integration of people with intellectual disabilities in neighbourhoods: Sitting on the fence*. 2011, Van Alphen: Maastricht.
6. Beadle-Brown, J., J. Mansell, and A. Kozma, *Deinstitutionalization in intellectual disabilities*. Current Opinion in Psychiatry [online], 2007. **20**(5): p. 437-442.
7. Kozma, A., J. Mansell, and J. Beadle-Brown, *Outcomes in different residential settings for people with intellectual disability: a systematic review*. Am J Intellect Dev Disabil, 2009. **114**(3): p. 193-222.
8. Mansell, J., J. Beadle-Brown, and G. Special Interest Research, *Deinstitutionalisation and community living: position statement of the Comparative Policy and Practice Special Interest Research Group of the International Association for the Scientific Study of Intellectual Disabilities*. Journal of Intellectual Disability Research, 2010. **54**(2): p. 104-12.
9. Chowdhury, M. and B.A. Benson, *Deinstitutionalization and Quality of Life of Individuals With Intellectual Disability: A Review of the International Literature*. Journal of Policy and Practice in Intellectual Disabilities, 2011. **8**(4): p. 256-265.
10. Haak, E. and N. Dokter, *Participeren moet je organiseren: een eigen plek in de samenleving*. 2016, Hanzehogeschool: Groningen.
11. Tatlow-Golden, M., et al., *Living Arrangement Options for People with Intellectual Disability: A Scoping Review*. 2014, School of Social Work and Social Policy, Trinity College Dublin: Dublin.
12. Den Draak, M., et al., *Wel thuis? Literatuurstudie naar factoren die zelfstandig wonen van mensen met beperkingen beïnvloeden*. 2016, Sociaal en Cultureel Planbureau: Den Haag.
13. Woittiez, I., et al., *Zorg beter begrepen. Verklaringen voor de groeiende vraag naar zorg voor mensen met een verstandelijke beperking*. 2014, Sociaal en Cultureel Planbureau (SCP): Den Haag.
14. Vereniging Gehandicaptenzorg Nederland. *Feiten en cijfers*. 2017 [cited 2017 28th of November]; Available from: <http://www.vgn.nl/feitenencijfers>.
15. Kwekkeboom, M.H., et al., *Een eigen huis... Ervaringen van mensen met verstandelijke beperkingen of psychiatrische problemen met zelfstandig wonen en deelname aan de samenleving*. 2006, SCP, Avans Hogeschool, PON: Den Haag.
16. Kwekkeboom, M.H. and C.M.C. van Weert, *Meedoen en gelukkig zijn: een verkennend onderzoek naar de participatie van mensen met een verstandelijke beperking of chronische psychiatrische problemen*. 2008, SCP, Avans: Den Haag.
17. Sattoe, J., H. Boeije, and M. Heijmans, *Voorbij zelfredzaamheid: maatwerk voor mensen met lichamelijke beperkingen*. 2017, NIVEL: Utrecht.
18. Schuurman, M.I.M. and J. Hoekman, *Zelfredzaamheid van jongeren met verstandelijke beperkingen: Resultaten en bespreking van een longitudinaal onderzoek*. Nederlands Tijdschrift voor de Zorg aan mensen met verstandelijke beperkingen, 2016. **1**.
19. Feijten, P., et al., *Zicht op de WMO 2015, ervaringen van melders, mantelzorgers en gespreksvoerders*. 2017, Sociaal en Cultureel Planbureau: Den Haag.

20. Bams, J.W.K., et al., *Zo lang mogelijk zelfstandig wonen. Senioren, mensen met een lichamelijke, psychische of verstandelijke beperking en hun mantelzorgers aan het woord*. 2014, Tympaan Instituut: Den Haag.
21. Verplanke, L. and J.W. Duyvendak, *Onder de mensen? Over het zelfstandig wonen van psychiatrische patiënten en mensen met een verstandelijke beperking*. 2010, Amsterdam University Press: Amsterdam.
22. Adviescommissie Toekomst beschermd wonen, *Van beschermd wonen naar een beschermd thuis*. 2015, Vereniging van Nederlandse gemeenten.
23. Gijzel, H., et al., *De Wet langdurige zorg in de verzorging, verpleging en gehandicaptenzorg: ervaringen uit de praktijk*. 2017, KPMG & Vilans: Amstelveen.
24. Van Lieshout, H. and M. Cardol, *Handreiking Thuis in de gemeente*. 2012, NIVEL: Utrecht.
25. Cardol, M., M. Speet, and M. Rijken, *Anders of toch niet? Deelname aan de samenleving van mensen met een lichte of matige verstandelijke beperking*. 2007, NIVEL: Utrecht.
26. Bredewold, F.H., *Lof der oppervlakkigheid. Contact tussen mensen met een verstandelijke of psychiatrische achtergrond en buurtbewoners*. 2014, Universiteit van Amsterdam: Amsterdam.
27. Van Rossum, F., K. Leidelmeijer, and W. Bakker, *Ontwikkeling van de Woonzorgwijzer. Deelrapportage Beperkingenprofielen*. 2016, Rigo: Research en advies woon- werk- en leefomgeving: Amsterdam.
28. Houtkoop-Steenstra, H. and C. Antaki, *Creating happy people by asking yes-no questions*. Research on language and social interaction, 1997. **30**(4): p. 285-313.
29. Van den Hoogen, P., et al., *Deelname aan de samenleving van mensen met een beperking. Participatiemonitor 2007*. 2008, NIVEL: Utrecht.
30. Van Schrojenstein Lantman - de Valk, H.M.J., *Mensen met een verstandelijke beperking in Nederland*. 2002, Onderzoeksinstituut ExTra Capaciteitsgroep Huisartsgeneeskunde Universiteit Maastricht: Maastricht.
31. Maas, J.M.A.G., S. Serail, and A.J.M. Janssen, *Frequentie-onderzoek geestelijk gehandicapten 1986*. 1988, KUB/IVA: Tilburg.

Bijlage A Verantwoording studiepopulatie

In het Panel Samen Leven (zie Box 1) wordt de definitie aangehouden van mensen met een verstandelijke beperking zoals gedefinieerd door de *American Association of Intellectual and Developmental Disabilities* (AAIDD) in 2002. Dit houdt in dat mensen: a. Een beneden gemiddeld intellectueel functioneren hebben (een IQ onder de 70-75), b. Dat voor het 18e levensjaar is ontstaan, en c. Als gevolg daarvan beperkingen hebben in twee of meer vaardigheidsgebieden, bijvoorbeeld in sociale vaardigheden, zelfredzaamheid, ontspanning, werk of schoolse vaardigheden. In dit rapport gaat het over mensen met een lichte of matige verstandelijke beperking.

Voor het definiëren van de populatie van mensen met een lichte of matige verstandelijke beperking zijn gegevens voorhanden uit het Panel Samen Leven [29], op basis van twee oudere prevalentiestudies [30, 31]. De leeftijdsverdelingen gevonden in deze studies lopen sterk uiteen. De studie van Van Schrojenstein Lantman-de Valk et al. (2002) komt op een grotere groep ouderen uit en minder jongeren dan de studie van Maas et al. (1988), bewerkt door het SCP voor 2001. De verklaring hiervoor moet volgens de auteurs worden gezocht in het gegeven dat (jonge) mensen nu minder snel als beperkt worden beschouwd. Er bestaat twijfel over deze verklaring, omdat het gebruik van speciale onderwijsvoorzieningen juist toeneemt (www.volksgezondheidszorg.info). De cijfers van het Panel Samen Leven zitten er in 2006 voor de groepen van 15-39 en 40-64 jaar tussenin. Daarom is ervoor gekozen om zoveel mogelijk bij deze cijfers aan te sluiten. Ook voor de verdeling naar ernst van de verstandelijke beperking en geslachtsverdeling, is de populatieschatting gebaseerd op de verdeling die in het Panel Samen Leven werd gevonden bij aanvang in 2006.

In vergelijking met de populatieschatting, valt op dat de respondenten in deze studie gemiddeld genomen vaker een lichte verstandelijke beperking hebben (zie Tabel 1). Ook valt op dat er minder jongeren met een verstandelijke beperking hebben deelgenomen. Hierbij dienen we er rekening mee te houden dat de populatieschatting berekend is over mensen van vijftien jaar en ouder, terwijl aan het huidige onderzoek alleen mensen van twintig jaar en ouder hebben meegedaan. Voor wat betreft de geslachtsverdeling komen de percentages van de participanten in het onderzoek overeen met die van de populatieschatting.

Tabel 1: Schattingen populatie en kenmerken van respondenten met een verstandelijke beperking in 2016

	Maas et al., 1988; bewerking SCP %	Van Schrojenstein Lantman-De Valk et al., 2002 %	Van den Hoogen et al., 2008 Panel Samen Leven %	Schatting Populatie %	Respondenten in 2016 %
	<i>Mensen met een verstandelijke beperking vanaf 20 jaar, 2001:</i>	<i>Mensen met een Verstandelijke beperking vanaf 0 jaar, 2001:</i>	<i>Mensen met een verstandelijke beperking vanaf 15 jaar, 2006:</i>		
Geslacht					
- Mannen	57	54	56	55	57
- Vrouwen	43	46	44	45	43
Leeftijd					
- 15 t/m 39 jaar	20-39: 56	20-34: 25	42	40	29
- 40 t/m 64 jaar	39	35-69: 70	49	50	55
- 65 jaar en ouder	5	70 en ouder: 5	9	10	16
Ernst beperking					
- Licht	45	-	55	55	60
- Matig	-	-	45	45	40
- Ernstig	55	-	-	-	-